

Foto: Viktoria Olausson

Foto: Viktoria Olausson

Kvinnan som dök med hajar

Ur tidskriften Södra Afrika nr. 4 2009

– Ner vänster, ner vänster! En stor hanel! skriker mannen som lockar hajan med en tonfiskstjärt fastbunden i ett rep. Jag och sex andra turister drar ett djupt andetag och sänker oss ner under vattnet.

UR DET BLÅGRÖNA DJUPET framträder en världsberömd profil. Ett uttryckslost öga som inte verkar se oss, ett enormt gap där rakbladsvassa tänder skymtar. Den mytomspunna stora vita hajan! Knappt utan att ha rört en fena tar han fart och försvinner i skuggorna igen. Vi släpper taget och kommer upp till ytan i stålburen som är surrad till skeppet. Med enorma leenden börjar vi prata i mun på varann.

– Såg du! Helt fantastiskt! Det här är helt otroligt!

All eventuell hajrädsla är helt som bortblåst, jag är helt uppfyllt av elegansen och skönheten hos det gigantiska djur som vi nyss mött och vill bara se mera. Men hade jag suttit på en surfbräda istället för i en robust bur hade jag varit totalt skräckslagen.

KwaZulu Natal Shark Board samlar uppgifter om alla hajolyckor i Sydafrika. Enligt deras uppgifter är hajattacker mot människor sällsynta, i snitt sex per år under de senaste fyrtio åren. När år 1998 visade en topp i statistiken på hela femton olyckor, alla i regionen kring Kapstaden, spekulerades det mycket kring orsakerna. Särskilt om den växande hajdykningsindu-

strin kunde vara skyldig eftersom alla de sex allvarliga olyckorna orsakats av vithaj. Man antog att hajens upprepade exponering för bete och blod kunde ha lärt dem att associera båtar och dykare med chans till mat.

Innan vi gav os ut till havs fick vi en kort introduktion på hajcentret.

— **INGA KROPPSDELAR UTANFÖR BUREN!** Folk försöker röra vid hajarna ibland, men om det händer en olycka kommer vi att få stänga omedelbart. Brian har ringt och sagt att hajarna är bra idag och att sikten är utmärkt, tio meter i vattnet. Glöm inte solskyddsfaktor.

Brian Mc Farlane på *Great White Shark tours* i Gansbaai, en och en halv timme från Kapstaden, är en ärrad sjöbjörn. Han har fångat och dödat mängder av haj under sin karriär. Köttet exporterades till Australien och Nya Zeeland som fiskpinna.

Nu säger han sig ångra detta djupt och har börjat uppskatta hajan levande istället för död. Han lever nu gott på att visa detta vackra djur för turisterna.

Vi ankrar en bit från en av sälöarna och börjar spana efter haj. Besättningen håller tonfiskblod i vattnet och Brian sitter i aktern och manövrerar en attrapp av en säl medan han oavbrutet berättar historier om hajar.

– Den största haj jag sett var sex meter lång, men det var tio år sedan. De flesta blir inte längre än max fem meter. De är som människor, ibland föds någon som är exceptionellt storväxt.

Efter en stund börjar några ropa upphetsat till varandra när den första fenan kommer glidande genom vattnet mot oss. En vit nos och ett enormt gap glimtar till när den hugger till och sedan försvinner igen. Vi är förhållandevis. Att se detta enorma rovdjur i verkligheten är en fantastisk upplevelse som inte lämnar någon oberörd. Till och med den garvade besättningen, som sett hundratals hajar, dras med av stämningen och älskar uppenbart sitt jobb.

FÖRSTA OMGÅNGEN TURISTER BYTER om till våtdräkt och får instruktioner. I buren finns två räcken på insidan, ett att sätta fötterna under så man inte flyter upp och ett att hålla sig i. Att göra detta, hantera en eventuell undervattenskamera och undvika kallsup samtidigt som man befinner sig intill en jättelik vithaj är en utmaning.

Chansen att se haj under ett burdyk är närmast hundra procent. Gansbaai är världens hajhuvudstad, tack vare den enorma sälkolonin på öarna utanför, unga sälar är vad vithajen främst äter. På sommaren har sälungarna precis fötts. Sälhannarna blir då väldigt aggressiva och hajarna drar sig undan.

Vintersäsongen, april till september, är bäst med varmt vat-

ten och unga korkade sälungar som nyss lärt sig jaga själva. Arrangörerna lovar inget i sin info, men alla som varit med på turerna utan haj har fått presentkort på en ny resa. Ombord på båten finns erfarna dykare och sjukvårdsutbildad personal.

MEN ÄR DET VERKLIGEN ETISKT försvarbart att manipulera hajen att visa upp sig genom att locka den med fiskblod och sälattrapper som arrangörerna gör?

De som hävdar motsatsen pratar ofta om arrangörer som matar hajen, något som orsakat olyckor i Florida. George Burgess vid universitetet i Florida och som forskar på hajattacker, ifrågasätter aktiviteterna.

– Jag köper inte argumentet att detta omvänder folk till att se mer positivt på hajar. Vad de gör är stora pengar på att få folk att komma till deras båt istället för någon annans.

Att mata haj i syfte att visa dem för turister förbjöds i Florida, Hawaii och på Kajmanerna 2002. För dem som har licens att jaga haj är det dock fortfarande tillåtet att mata hajen.

– Vi matar aldrig hajen, säger Brian Mc Farlane. Visst, vi använder blod för att locka dem och låna dem ur sin naturliga miljö en kort stund för att utbilda människor. Som du sett matar vi dem inte, vi lägger ut bytet och drar undan det, så de kan inte associera detta med mat och människor och belöning. Myndigheterna övervakar verksamheten strikt, och har gjort ett antal studier på hajars beteende före och efter och de kan inte se någon förändring i hajens beteende.

VIKTORIA OLAUSSON
East London

